

„ABSOLUTE CHRONOLOGY.
ARCHAEOLOGICAL EUROPE 2500-500 B.C.
VERONA 20-23 APRIL 1995”

Pod patronatem Komitetu Dziedzictwa Kulturowego Rady Europy odbyła się w dniach od 20 do 23 kwietnia 1995 roku w Weronie we Włoszech interesująca konferencja poświęcona problemom chronologii epoki brązu na naszym kontynencie. Obrady toczyły się w pomieszczeniach miejscowego uniwersytetu. Wszyscy uczestnicy i goście zakwaterowani byli w rezydencji *Costagrande* w miejscowości Grezzana, położonej na malowniczym wzgórzu, kilka kilometrów na północ od Werony. Naukowej atmosferze sali konferencyjnej sprzyjały niskie temperatury i ustawicznie siąpiący deszcz za jej oknami.

Wszystkie wystąpienia podzielone zostały na cztery grupy poświęcone: (1) chronologii historycznej, (2) chronologii względnej, (3) chronologii radiowęglowej i (4) dendrochronologii. W pierwszej sesji, której przewodniczył K. Randsborg (Dania) znalazły się tylko trzy referaty. S. W. Manning (Wielka Brytania) w formie przystępnego wykładu poruszył najważniejsze problemy chronologii egejskiej epoki brązu, koncentrując się na owocnych związkach datowania opartego na źródłach pisanych i oznaczeniach radiowęglowych, analizowanych przy pomocy pakietu komputerowych procedur kalibracyjnych *wiggle matching*. Dzięki tym procedurom udało się referentowi uniknąć wielu pozornych niezgodności między datowaniem historycznym a radiowęglowym, szczególnie na przykładzie dłuższych serii dat ^{14}C pochodzących z wielowarstwowych stanowisk. I. Morris (Wielka Brytania) pozytywnie stestował możliwości wyróżnienia datowników ceramicznych w Egei, konfrontując sekwencję stylistyk wytwórczości garncarskiej ze znaną ze źródeł pisanych chronologią akcji kolonizacyjnej, podejmowanej głównie przez ośrodki jońskie. L. Hannestad (Szwecja) dokonała krytycznego przeglądu kontaktów egejsko-bliskowschodnich na przełomie epok brązu i żelaza.

Znacznie więcej referatów zaprezentowano w sekcji chronologii względnej pod przewodnictwem R. Perroniego (Włochy). W wystąpieniu K. Randsborga, oprócz szerokiej panoramy skandynawskich studiów nad chronologią epoki brązu, znalazły się też liczne odniesienia do wyników dendrochronologicznych analiz szczątków trumien z poszczególnych okresów. Ich wyniki rewolucjonizują naszą wiedzę o długości trwania tychże okresów. Okazało się mianowicie, że okres C epoki brązu trwał ok. 50 lat, podczas gdy okres B kilka razy dłużej. Padł więc kolejny mit o względnie równie długim trwaniu wszystkich okresów omawianej epoki. W kolejnych wystąpieniach D. Coombs i S. P. Needham (obaj Wielka Brytania), M. Almagro

Goarba (Hiszpania) i J. Roussot-Laroque (Francja) przedstawili stan badań i perspektywy studiów nad chronologią Wysp Brytyjskich, Półwyspu Iberyjskiego, Francji oraz krajów Beneluksu. R. Krause (Niemcy) ponownie poruszył znaczenie wyników badań cmentarzyska w Singen dla określenia początków epoki brązu w południowych Niemczech, w Austrii i w Szwajcarii. Zasygnalizował wyraźnie możliwość znacznych różnic w sekwencjach rozwojowych nawet blisko ze sobą sąsiadujących regionów. Za przykład posłużyła seria zespołów grobowych znad Neckaru, gdzie mimo licznych datowań radiowęglowych poświadczających ich datowanie na cały wczesny okres epoki brązu (A1 i A2 wg Reinecke), trudno jest dopatrzeć się oczywistego np. w sąsiedniej Bawarii następstwa pewnych form wytwórczości metalurgicznej. G. Carancini i R. Perroni (Włochy) przedstawili tradycyjne opracowanie chronologii całej epoki brązu na Półwyspie Apenińskim, w którym – w opinii znawców – dokonali typologizacji praktycznie wszystkich dostępnych wytworów metalowych. Zarys chronologii względnej regionu naddunajsko-balkańskiego znalazł się w wystąpieniu M. Novotnej i B. Novotnego (Słowacja). Warto zaznaczyć, że autorzy tego referatu w uwagach poświęconych początkom epoki brązu w południowo-zachodniej Słowacji zaakceptowali główne tezy nowej chronologii tzw. Przykarpackiego, Episznurowego Kręgu Kulturowego autorstwa S. Kadrowa oraz A. i J. Machników, zaprezentowanej kilka lat temu na marginesie monografii cmentarzyska babiogórskiego w Iwanowicach. J. Bouzek (Czechy) w szkicu poświęconym związkom Europy kontynentalnej z obszarem Grecji przestrzegał przed pochopnym uznawaniem obecnie panujących paradygmatów badawczych za jedynie słuszne. Było to zapewne najbardziej pesymistyczne wystąpienie tej konferencji.

A. Guidi (Włochy) przedniczył sesji poświęconej chronologii radiowęglowej. H. Vandkilde (Dania) zestawiała oznaczenia radiowęglowe z terenu Skandynawii i spróbowała zsynchronizować je z kolejnymi okresami epoki brązu wg Monteliusa. Ciekawe propozycje metodyczne i panoramę dat 14C z Wysp Brytyjskich pokazali D. Coombs i S. Needham. Ze względu na skomplikowany przebieg krzywej kalibracyjnej zaproponowali oni by pojedyncze oznaczenia radiowęglowe traktować jako odpowiadające jednemu z kilku wyróżnionych dla całej epoki brązu odcinków krzywej, a nie jako zwykło się to robić, dość krótkiego przedziału czasowego wyznaczonego przecięciem mody lub wartości granicznych błędu standardowego pomiaru z krzywą kalibracyjną. J. Gasco (Francja) i J. L. Gonzales (Hiszpania) ograniczyli się praktycznie do sporządzenia długiej listy dat 14C z Półwyspu Iberyjskiego, Francji, Holandii i Belgii. Podobnie zrobili też A. Guidi (Włochy) i R. Whitehouse (Wielka Brytania) odnośnie Półwyspu Apenińskiego. Do nowych elementów w wystąpieniu K. Rassmanna i F. Schoppera (Niemcy) zaliczyć trzeba krytyczną ocenę serii oznaczeń obronnej osady w Padnal (Szwajcaria) i potwierdzenie zaskakująco wczesnego datowania początków fazy klasycznej kultury umietyckiej w Melz (Meklemburgia). Referat P. Warrena (Wielka Brytania) korespondował z wcześniejszym wystąpieniem S. W. Manninga. J. Makkay (Węgry) mający przedstawić daty z Europy Wschodniej (także z Polski?) nie zjawił się w Weronie z powodu strajku komunikacji w jego kraju.

Ostatnia, czwarta sesja poświęcona została problemom dendrochronologii. Organizatorami tej sesji byli A. Aspes i L. Fasani (Włochy). Połączeniem wiedzy fachowej i profesjonalnej prezentacji były wystąpienia M. G. L. Baillie'go (Wielka Brytania) i P. Kuniholma (Stany Zjednoczone). Wspólnym mianownikiem tych wystąpień było globalne, interdyscyplinarne spojrzenie na zagadnienie datowania w ogóle, a datowania metodami dendrochronologicznymi w szczególności. A. Billamboz (Francja), V. Rychner i J. Lambert (Szwajcaria) zaprezentowali kolejne etapy najbardziej zaawansowanych obecnie badań dendrochronologicznych w zachodniej Szwajcarii i w przyległych częściach Francji i Niemiec. Akcenty edukacyjne miało wystąpienie A. Aspes i L. Fasaniego. Rozważali oni kwestie właściwego posługiwania się wynikami analiz dendrochronologicznych. N. Martinelli (Włochy) podzieliła się wstępnymi wynikami badań nad szczątkami drzew z osadów jeziernych alpejskiej strefy Włoch. Uzyskano tam serie dat wypełniających dotychczasową lukę w dendrochronologii wczesnego okresu epoki brązu po-

granicza szwajcarsko-francusko-niemieckiego. Uwagi podsumowujące tą sesję przedstawił D. Eckstein (Niemcy). Skupił się on na aspektach organizacyjnych badań dendrochronologicznych w Europie.

Dyskusję końcową, przeprowadzoną w pomieszczeniach Oddziału Archeologii Museo Civico di Storia Naturale w Weronie, poprowadzili B. Hansel i B. Kromer (Niemcy). Wielokrotnie w dyskusji tej poruszano kwestie związane z chronologią terenów państw byłego „Bloku Wschodniego”, uzupełniając w ten sposób niewątpliwie zaniedbanie organizatorów konferencji. Jako co najmniej dziwactwo określić można fakt, że konferencja w zamierzeniu ogólnoeuropejska, zorganizowana pod auspicjami Rady Europy (a nie np. Unii Europejskiej), zgromadziła jako referentów – z nielicznymi wyjątkami – tylko archeologów z krajów tzw. Europy Zachodniej. Kuriozalna była także całkowita nieobecność archeologów, chociażby w roli obserwatorów, z państw byłego Związku Radzieckiego. Nie dziwi w tym kontekście zaproszenie J. Makkaya – wybitnego skądinąd archeologa – do wygłoszenia referatu na sesji poświęconej chronologii radiowęglowej, który w swym dotychczasowym dorobku naukowym ostro sprzeciwił się kalibracji i prezentował niechętnie stanowisko w ogóle wobec metod datowania ¹⁴C. Na doborze referentów i geografii zainteresowni zaciążyły osobowości i preferencje (żeby nie powiedzieć uprzedzenia) organizatorów, wydaje się, że przede wszystkim K. Randsborga i R. Perroniego. Uczciwie jednak należy dodać, że wcale omawiana konferencja pod tym wyglądem nie różniła się od wielu innych. Z Polski uczestniczyli w konferencji tylko A. Pydyn – doktorant na Uniwersytecie w Oxfordzie i niżej podpisany – stypendysta Fundacji Humboldta na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie. Niepokoić musi brak jednego choćby z kilku wybitnych znawców epoki brązu z naszego kraju, o uznanym dorobku naukowym.

Slawomir Kadrów

... Dnia 23. XII. 1940 został w Krakowie dr Stanisław Kadrów powołany na kierownika Instytutu (tworzącego i wchodzącego do Instytutu Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Krakowie).

... Urodził się 3. VI. 1898 w miejscowości Łobezki na Żuwiaku. Został wykształcony w zakresie historii i geografii. W 1927 roku w Krakowie uzyskał tytuł magistra. W 1931 uzyskał tytuł doktora w dziedzinie geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dyplom magistra otrzymał w zakresie historii sztuki w 1932 roku. W 1933 roku rozpoczął pracę w redakcji Polskiego Słownika Biograficznego. W 1934 roku został zatrudniony w Instytucie Historii i Geografii Uniwersyteckiego Instytutu Archeologicznego i Etnograficznego w Krakowie. W 1939 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu.

... Kampanie wrześniowej odbył w szeregach Armii Krajowej. W 1940 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1941 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1942 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1943 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1944 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1945 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1946 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1947 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1948 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1949 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1950 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1951 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1952 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1953 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1954 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1955 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1956 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1957 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1958 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1959 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1960 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1961 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1962 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1963 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1964 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1965 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1966 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1967 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1968 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1969 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1970 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1971 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1972 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1973 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1974 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1975 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1976 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1977 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1978 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1979 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1980 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1981 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1982 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1983 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1984 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1985 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1986 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1987 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1988 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1989 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1990 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1991 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1992 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1993 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1994 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1995 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1996 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1997 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1998 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 1999 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2000 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2001 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2002 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2003 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2004 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2005 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2006 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2007 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2008 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2009 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2010 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2011 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2012 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2013 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2014 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2015 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2016 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2017 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2018 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2019 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2020 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2021 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2022 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2023 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2024 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu. W 2025 roku został wyznaczony na kierownika Instytutu.

